

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАЦІЙНИХ І ПРИКЛАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ

ЗАБЛОЦЬКА АННА ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
в. о. завідувача кафедри
інформаційних систем
управління, д-р екон. наук,
професор
_____ Ольга АНІСІМОВА
« ____ » _____ 20__ р.

**ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ МЕНЕДЖЕРІВ
ДЛЯ ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ РОБІТ**

Спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:
Тетяна ЯВОРСЬКА, канд. пед. наук,
доцент кафедри
інформаційних систем управління

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою ЕКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____ (підпис)

Вінниця – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЦІЛЕСПРЯМОВАНИЙ ПРОЦЕС	7
1.1. Організація науки і наукових досліджень в Україні	7
1.2. Поняття, мета, особливості науково-дослідної роботи	15
1.3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	19
РОЗДІЛ 2 ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ	26
2.1. Аналіз наявної інформації в процесі виконання наукової роботи	26
2.2. Правила укладання та принципи оформлення бібліографії в наукових роботах.	30
2.3. Системи керування бібліографічною інформацією як інструмент наукової діяльності.....	35
2.4. Бібліографічні менеджери (Референс менеджери) на допомогу науковцям	39
2.4.1. Функції та можливості бібліографічних менеджерів	39
2.4.2. Вибір та використання бібліографічних менеджерів для оформлення наукових робіт.....	40
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ	48

АНОТАЦІЯ

Заблоцька А. О. Використання бібліографічних менеджерів для оформлення наукових робіт. Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024. 53 с.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено технології використання електронних систем управління бібліографічною інформацією. Розкрито роль бібліографічних менеджерів в оформленні наукових робіт, наведено їх функції та можливості. Встановлено, що використання бібліографічних менеджерів є невід'ємною частиною сучасного наукового процесу.

Ключові слова: наукове дослідження, наукова робота, бібліографічні менеджери.

Табл. 3. Рис. 5. Бібліограф.: 45 найм.

SUMMARY

Zablotska A. O. Use of Bibliographic Managers for Research Papers Specialty 029 «Information, library and archive», Vasyly' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024. 53 p.

In the qualification (bachelor's) thesis, the technologies of using electronic bibliographic information management systems are investigated. The role of bibliographic managers in the design of scientific papers is revealed, their functions and capabilities are presented. It is established that the use of bibliographic managers is an integral part of the modern scientific process.

Keywords: scientific research, scientific work, bibliographic managers.

Tabl. 3. Fig. 5. Bibliography: 45 items.

ВСТУП

У світі наукових досліджень та академічних публікацій правильне оформлення бібліографії має вирішальне значення. Від точності та послідовності цитувань залежить не лише визнання внеску попередніх дослідників, а й авторитетність та достовірність самої роботи. Тому використання бібліографічних менеджерів стає все більш поширеною практикою для вчених та студентів, які прагнуть підвищити ефективність і зручність керування бібліографічними даними.

Бібліографічні менеджери – це потужні програмні інструменти, призначені для збирання, організації та форматування бібліографічних записів згідно з різними стилями цитування, такими як APA, MLA, Chicago, Harvard та іншими. Вони дозволяють створювати, імпортувати та редагувати бібліографічні записи з різноманітних джерел, включаючи книги, журнали, веб-сайти та наукові бази даних. Крім того, бібліографічні менеджери забезпечують зручну інтеграцію з популярними текстовими редакторами та програмами для написання наукових робіт, що значно спрощує процес вставки належним чином оформлених цитат і списку літератури.

Використання бібліографічних менеджерів є невід’ємною частиною сучасного наукового процесу, оскільки вони забезпечують точність, послідовність та ефективність у керуванні бібліографічними даними. Завдяки таким інструментам дослідники можуть зосередитися на змісті своїх робіт, не витрачаючи надмірних зусиль на технічні аспекти оформлення посилань, що, безсумнівно, підвищує загальну якість наукових публікацій.

Проблематика даної теми полягає у тому, що процес оформлення бібліографічних даних у наукових роботах часто є трудомістким і складним, особливо при дотриманні специфічних вимог різних стилів цитування. Неточності та помилки у списках літератури можуть серйозно підірвати достовірність і авторитетність дослідження, а також призвести до проблем з

плагіатом. У зв'язку з цим виникає необхідність у використанні ефективних інструментів для керування бібліографічними даними.

Метою роботи є дослідження переваг і можливостей використання бібліографічних менеджерів для підвищення ефективності та точності оформлення наукових робіт відповідно до різних стилів цитування; визначення ефективності кожного з розглянутих для використання в університеті.

Об'єктом дослідження є процес керування бібліографічними даними під час підготовки наукових публікацій.

Предметом дослідження є бібліографічні менеджери як інструменти для організації, форматування та вставки бібліографічних записів у наукові роботи.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Провести огляд популярних бібліографічних менеджерів, їхніх функцій та можливостей.
2. Проаналізувати переваги використання бібліографічних менеджерів у порівнянні з ручним форматуванням бібліографічних даних.
3. Дослідити процес інтеграції бібліографічних менеджерів з текстовими редакторами та програмами для написання наукових робіт.
4. Вивчити питання сумісності бібліографічних менеджерів з різними стилями цитування та вимогами видавництв.
5. Розглянути можливості співпраці та обміну бібліографічними даними між дослідниками за допомогою бібліографічних менеджерів.

У процесі дослідження будуть використані такі методи: аналіз літератури та наукових публікацій, огляд та порівняння, узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків і рекомендацій.

Теоретична та практична значимість використання бібліографічних менеджерів для оформлення наукових робіт є надзвичайно важливою в контексті забезпечення академічної доброчесності, підвищення ефективності наукового процесу та полегшення співпраці між дослідниками. З теоретичної точки зору, дане дослідження сприятиме поглибленню розуміння ролі

сучасних програмних інструментів у керуванні бібліографічними даними та їхнього впливу на якість наукових публікацій. Воно також внесе вклад у розвиток теоретичних основ оформлення наукових робіт відповідно до різних стилів цитування та вимог видавництв.

Практична значимість полягає у тому, що результати дослідження допоможуть дослідникам та авторам ефективніше використовувати бібліографічні менеджери для підвищення точності, послідовності та швидкості оформлення бібліографічних даних. Це, у свою чергу, заощадить час та зусилля, які зазвичай витрачаються на ручне форматування посилань, дозволяючи зосередитися на змістовній частині наукової роботи.

Структура кваліфікаційної (бакалаврської) роботи становить два розділи з підрозділами, висновків, списку використаних посилань в кількості 45 джерел. Загальний обсяг роботи становить 53 сторінки. Основний зміст викладено на 47 сторінках. В роботі представлено 3 таблиці, 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЦІЛЕСПРЯМОВАНИЙ ПРОЦЕС

1.1. Організація науки і наукових досліджень в Україні

У сучасному світі, що стрімко розвивається, інформація та знання стають ключовими ресурсами, які визначають майбутнє держав та суспільств. Цей тренд, відомий як постіндустріальні тенденції суспільного відтворення, підкреслює зростаючу важливість інтелектуального капіталу для економічного зростання, конкурентоспроможності та соціального прогресу.

Україна усвідомлює цю тенденцію та включила розвиток науки і знань як пріоритет у стратегії економічного й соціального розвитку країни на 2000-2004 роки. Ця стратегія була розроблена на основі наукових досліджень і визначає наступні ключові напрямки:

Політика економічного зростання: Забезпечення стійкого економічного зростання відбуватиметься за рахунок використання наукових досягнень та інновацій. Це дозволить підвищити продуктивність та ефективність економіки.

Підвищення конкурентоспроможності національної економіки: передбачається розвиток конкурентоспроможних галузей економіки, базованих на знаннях та інноваціях. Такі галузі зможуть успішно конкурувати на міжнародних ринках.

Завдання та напрями соціальної політики: наукові знання будуть використовуватися для покращення якості життя людей, вирішення соціальних проблем та підвищення рівня життя. Наприклад, розробка нових медичних технологій, соціальних програм тощо.

Економічна та екологічна безпека: забезпечення безпечного та стійкого розвитку країни буде досягатися за допомогою наукових досліджень та інновацій. Це включає розробку екологічно чистих технологій, заходів із захисту довкілля та ін.

Важливо зазначити, що саме «капітал знань», який містять у собі досягнення науки і техніки, може стати ключем до так званого «економічного дива» для України. Для ефективного використання цього потенціалу держава зацікавлена у наступному:

Правильна науково-технічна політика: розробка та реалізація ефективної науково-технічної політики, спрямованої на розвиток науки, освіти та інновацій. Це включає законодавчі ініціативи, фінансування, стимули тощо.

Ефективна організація науки: створення сприятливих умов для наукової діяльності, стимулювання інновацій та співпраці між наукою та бізнесом. Це передбачає розбудову наукової інфраструктури, підтримку дослідницьких центрів тощо [2, с.6].

Держава України надає пріоритетну підтримку розвитку науки, визнаючи її:

Визначальним джерелом економічного зростання: наукові дослідження та інновації є ключовими факторами економічного зростання та розвитку, які забезпечують підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

Невід'ємною складовою національної культури та освіти: Розвиток науки сприяє формуванню інтелектуального потенціалу нації та підвищенню рівня освіти, що є важливим для культурного розвитку суспільства.

Важливим інструментом для вирішення соціальних, економічних, культурних та інших проблем: Наукові знання можуть бути використані для вирішення широкого кола проблем, що стоять перед суспільством, від охорони здоров'я до захисту довкілля.

Підтримка розвитку науки та знань є ключовим фактором для успішного розвитку України в сучасному світі. Завдяки правильній науково-технічній політиці, ефективній організації науки та інвестиціям у «капітал знань» Україна може стати конкурентоспроможною країною з високим рівнем життя, що ґрунтується на інноваціях та знаннях. Це дозволить досягти стійкого економічного зростання, вирішити соціальні проблеми та забезпечити безпеку держави [5, с.11].

Верховна Рада України відіграє ключову роль у формуванні державної науково-технічної політики, ґрунтуючись на щорічному звіті Уряду України. Її основні повноваження в цій сфері включають визначення основних цілей, напрямів, принципів державної науково-технічної політики та правових засад діяльності в науково-технічній сфері. Це дає можливість чітко окреслити стратегічні пріоритети розвитку науки та техніки в Україні. Верховна Рада також встановлює обсяги бюджетного фінансування наукових досліджень, відрахувань бюджетних коштів до Державного фонду фундаментальних досліджень, Державного інноваційного фонду та розміри державного резерву матеріально-технічних і сировинних ресурсів для забезпечення науково-технічної діяльності. Це гарантує, що наукова сфера матиме необхідні ресурси для свого розвитку. Крім того, Верховна Рада затверджує пріоритетні напрями розвитку науки і техніки, перелік національних науково-технічних програм та обсяги фінансування по кожній з них на весь строк виконання з щорічним уточненням в бюджеті. Це дозволяє зосередити зусилля та ресурси на найважливіших науково-технічних напрямках. Верховна Рада також створює систему кредитно-фінансових, податкових та митних регуляторів у науково-технічній сфері, що сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку науки та інновацій.

Загальне керівництво науковими дослідженнями здійснює Кабінет Міністрів України. До його повноважень належить розгляд та затвердження на Верховній Раді основних напрямів розвитку науки та наукових досліджень. Це гарантує узгодженість державної науково-технічної політики з іншими сферами державної діяльності. Кабінет Міністрів також організовує розробку національних та державних науково-технічних програм, що дозволяє системно підходити до вирішення науково-технічних проблем. Крім того, Кабінет Міністрів визначає порядок фінансування цих програм, забезпечуючи прозорість та ефективність використання бюджетних коштів. Кабінет Міністрів також координує заходи щодо створення сучасної інфраструктури

науково-технічної діяльності, що сприяє створенню сприятливих умов для наукових досліджень та інновацій [10, с.15].

Управління наукою покладене на Міністерство освіти і науки України. До його основних завдань належить визначення головних заходів щодо підвищення ефективності наукових досліджень та впровадження їх результатів у народне господарство. Це сприяє тому, щоб наукові досягнення мали практичну користь для суспільства. Міністерство також забезпечує науково-технічною інформацією, що дає можливість науковцям мати доступ до актуальної інформації та знань. Воно координує розробку міжгалузевих проблем, сприяючи співпраці між різними науковими та інженерними напрямками. Крім того, Міністерство організовує науково-технічне співробітництво із зарубіжними науково-дослідними установами, даючи можливість українським науковцям співпрацювати з колегами з інших країн та обмінюватися досвідом.

Таким чином, Верховна Рада, Кабінет Міністрів та Міністерство освіти і науки України відіграють ключову роль у формуванні та реалізації державної науково-технічної політики, забезпечуючи стратегічне планування, фінансування, координацію та сприятливі умови для розвитку науки та інновацій в Україні.

Наукова сфера України являє собою розгалужену систему, що складається з низки взаємопов'язаних секторів. Провідну роль у цій системі відіграє академічна наука, представлена Національною академією наук України (НАНУ) та галузевими академіями наук.

Національна академія наук України, заснована у 1918 році, є головною науковою установою країни, що координує фундаментальні дослідження в різноманітних галузях знань. До складу НАНУ входять численні науково-дослідні інститути, лабораторії, музеї, астрономічна обсерваторія, ботанічний сад, біологічна станція, друкарня та бібліотека. Спочатку НАНУ охоплювала понад 60 наукових напрямків, розподілених між трьома відділами: історії, філологічних та філософських наук; математичних, природничих та технічних

наук; правових та економічних наук. З плином часу перелік галузей наук розширився, а НАНУ була поділена на п'ять регіональних наукових центрів: Південний, Донецький, Придніпровський, Західний та Північно-Східний. Кожен центр має відділи, що відповідають основним напрямкам досліджень у відповідному регіоні, таким як екологія, земельна реформа, економічний розвиток, водокористування, технічне переозброєння підприємств тощо.

Окрім НАНУ, в Україні функціонують галузеві академії наук, серед яких Українська академія аграрних наук, Академія медичних наук, Академія педагогічних наук, Академія правових наук, Українська екологічна академія наук, Українська академія архітектури, Академія інженерних наук, Академія наук вищої школи, Українська академія економічної кібернетики, Міжнародна академія комп'ютерних наук та систем, Міжнародна академія біоенерготехнологій.

Наступним важливим сектором наукової сфери України є сектор вищої школи, який охоплює наукові дослідження, що проводяться у вищих навчальних закладах країни. Ці дослідження тісно пов'язані з навчальним процесом та спрямовані на підготовку кваліфікованих кадрів для різних галузей економіки та науки.

Сектор науково-дослідних інститутів представлений науково-дослідними інститутами, які не належать до академій наук чи вищих навчальних закладів. Інститути цього сектору ведуть дослідження в галузях промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту та інших сферах економіки [1, с.21].

Важливу роль у науковій сфері України відіграє сектор науково-технічних товариств, які об'єднують фахівців у різних галузях науки і техніки. Товариства організовують конференції, семінари, публікації наукових робіт та сприяють співпраці між науковцями.

Нарешті, сектор приватного сектору представлений науковими дослідженнями, що проводяться в приватних компаніях. Дослідження в цьому

секторі, як правило, спрямовані на розробку нових продуктів і технологій, які можуть бути комерційно вигідними.

Усі п'ять секторів наукової сфери України тісно пов'язані між собою та взаємодоповнюють один одного, забезпечуючи всебічний розвиток науки в країні.

Наукова сфера України являє собою багатокомпонентну систему, яка поділяється на чотири основні сектори: галузеву науку, вузівську науку, заводську науку та позавідомчу науку. Кожен із цих секторів відіграє важливу роль у розвитку наукових досліджень та впровадженні їх результатів у різних галузях економіки.

Галузева наука представлена самостійними науковими організаціями, які підпорядковані відповідним міністерствам та відомствам. До таких організацій належать науково-дослідні інститути, конструкторські бюро та науково-виробничі об'єднання. Вони зосереджені на дослідженнях та розробках у певній галузі, сприяючи її розвитку. Галузеві наукові установи підпорядковуються Міністерству палива та енергетики, Державному комітету промислової політики, Міністерству охорони здоров'я, Міністерству транспорту, Міністерству аграрної політики, Державному комітету будівництва, архітектури та житлової політики, а також іншим міністерствам та відомствам.

Вузівська наука представлена вищими навчальними закладами, які мають спеціальні підрозділи для проведення наукових досліджень, такі як проблемні та галузеві лабораторії, науково-дослідні частини. Крім того, науково-дослідні роботи також виконуються на кафедрах вищих навчальних закладів. Ця сфера наукової діяльності тісно пов'язана з навчальним процесом та спрямована на підготовку висококваліфікованих кадрів для різних галузей економіки та науки.

Заводська наука охоплює як самостійні науково-дослідні підрозділи, що входять до складу виробничих об'єднань, так і конструкторські, технологічні та інші технічні служби, а також підрозділи у структурі підприємств, які не є

юридичними особами. Діяльність заводської науки орієнтована на вдосконалення виробничих процесів, розробку нових продуктів та технологій, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності промислових підприємств.

Позавідомча наука об'єднує недержавні наукові організації, створені останнім часом, переважно у формі малих підприємств з різними організаційно-правовими формами. До позавідомчої науки належать потужні наукові організації, створені комерційними структурами, в тому числі за участю іноземного капіталу, малі інноваційні (венчурні) підприємства, а також приватні консультаційні осередки [14, с.7].

Важливо зазначити, що всі чотири сектори наукової сфери України тісно взаємопов'язані та доповнюють один одного, забезпечуючи всебічний розвиток науки в країні.

Розвиток прикладної (галузевої) науки призвів до виникнення нових організаційних структур, таких як інкубатори, технопарки та технополіси. Інкубатори сприяють створенню сприятливих умов для започаткування та ведення діяльності малих інноваційних фірм, надаючи їм матеріальні, інформаційні, консультаційні та інші послуги. Технопарки являють собою компактно розташовані комплекси, що об'єднують наукові установи, вищі навчальні заклади та промислові підприємства. Технополіси, або міста науки, включають науково-дослідні центри, інноваційні компанії, університети та житлові зони. Ці нові структури сприяють розвитку інновацій та комерціалізації наукових розробок, забезпечуючи тісну взаємодію між наукою та виробництвом.

На сучасному етапі розвитку наукової сфери України особливу увагу привертає концепція технополісів як нової організаційної форми наукової діяльності. Технополіс є не просто науковим парком, а цілим містечком, де зосереджені наукові та науково-виробничі комплекси. Він являє собою конгломерат, що об'єднує сотні дослідницьких установ, промислових фірм (переважно малих) та впроваджувальних організацій, об'єднаних прагненням до створення нових ідей та їх швидкої комерціалізації. Об'єднання дрібних

фірм створює інфраструктуру, необхідну для реалізації масштабних інновацій [5, с.16].

Основу технополісу, як правило, складає великий університет, який генерує фундаментальні знання, що лежать в основі інновацій. Така організаційна форма науково-технічної діяльності успішно зарекомендувала себе в США, країнах Західної Європи та Японії, де технопарки та технополіси активно функціонують. В Україні ж запровадження цих прогресивних та ефективних форм наукової діяльності розпочалося лише нещодавно.

Згідно із статистичними даними, у 2019 році наукові дослідження та розробки в Україні здійснювали 1490 організацій. Їх розподіл за формами власності та сферами досліджень був наступним: за формою власності – державна власність становила 70,5%, колективна власність – 28,3%, приватна власність – 0,3%; за сферами досліджень – технічні науки складали 58,8%, сільськогосподарські науки – 12,5%, медицина – 5,0%, економічні науки – 3,4% (рис.1.1.).

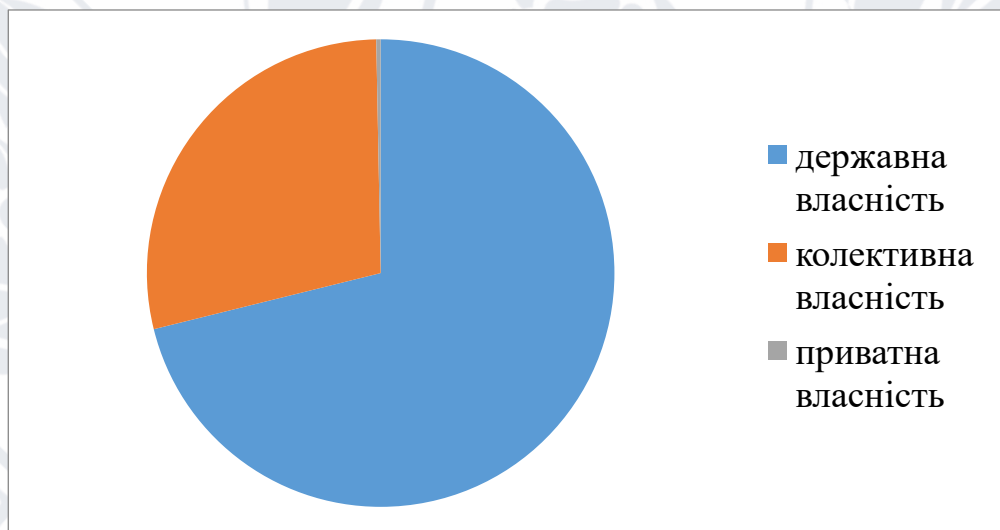

Рис.1.1. – Наукові дослідження та розробки в Україні станом на 2019 рік
Джерело: створено автором на основі [4, с.17]

Важливо зазначити, що частка академічної науки в загальній кількості наукових організацій України зменшується, тоді як частка галузевої науки – зростає. У цьому контексті створення технополісів в Україні може стати

потужним стимулом для розвитку інновацій та комерціалізації наукових розробок, а також сприяти вирішенню актуальних проблем економіки та суспільства [4, с.22].

Технополіси забезпечують тісну інтеграцію науки, освіти та виробництва, створюючи сприятливе середовище для генерації нових ідей та їх швидкого впровадження у практику. Вони дозволяють об'єднати зусилля вчених, інженерів, підприємців та інвесторів, сприяючи ефективному трансферу технологій та комерціалізації наукових досягнень. Крім того, технополіси створюють робочі місця, залучають інвестиції та сприяють економічному розвитку регіонів.

Отже, запровадження концепції технополісів в Україні є перспективним напрямком розвитку наукової сфери, що може забезпечити синергію різних галузей знань, стимулювати інноваційну діяльність та сприяти зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної економіки на глобальному ринку.

1.2. Поняття, мета, особливості науково-дослідної роботи

Наукове дослідження являє собою цілеспрямований процес пізнання, спрямований на виявлення закономірностей зміни об'єктів у залежності від умов їх функціонування та використання отриманих знань у практичній діяльності [2, с.10].

Наукове дослідження є складним і багатограним поняттям, яке охоплює різні аспекти пізнавальної діяльності людини. Згідно з визначенням В.О. Василенка, наукове дослідження представляє собою процес вивчення певного об'єкта або явища з метою виявлення закономірностей його виникнення та розвитку, а також можливостей його зміни та використання в інтересах добробуту суспільства. Академічний тлумачний словник трактує наукове дослідження як цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають у вигляді системи понять, законів та теорій [7, с.9].

Є. К. Шишкіна розглядає наукове дослідження як процес дослідження певного об'єкта, предмета або явища за допомогою наукових методів, метою якого є встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення в інтересах раціонального використання у практичній діяльності людей. В. Г. Андрійчук визначає наукове дослідження як сукупність методів, принципів та прийомів, які використовує людина для пізнання певного явища [8, с.3].

За визначенням В. С. Марцина, Н. Г. Міценко та О. А. Даниленка, наукове дослідження є цілеспрямованим процесом виробництва нових знань, які розкривають нові явища в суспільстві й природі, для використання їх у практичній діяльності людей [9, с.13].

А. Є. Конверський трактує наукове дослідження як особливий вид людської діяльності, який спрямований на здобуття нових, більш глибоких, точних знань, що слугують, як правило, практичним цілям для створення нових або вдосконалення старих знань, які людина набула протягом свого життя [13, с.9].

Таким чином, можна зробити висновок, що наукове дослідження є комплексним поняттям, яке охоплює цілеспрямований процес вивчення певного об'єкта, явища або предмета із застосуванням наукових методів та принципів. Метою наукового дослідження є виявлення закономірностей виникнення, розвитку та трансформації досліджуваного об'єкта, а також генерування нових знань, які розкривають раніше невідомі аспекти явищ у суспільстві, природі чи інших сферах буття. Результати наукових досліджень представлені у вигляді системи понять, законів, теорій та концепцій, які слугують практичним цілям і сприяють удосконаленню наявних знань та забезпеченню добробуту суспільства.

Це організований процес розумової праці, метою якого є виробництво нових знань. Отримання нових наукових даних є соціальною потребою суспільства, яка особливо зросла в епоху науково-технічної революції.

Кожне наукове дослідження належить до певного наукового напрямку, який являє собою науку або комплекс наук, в рамках яких проводяться дослідження. Розрізняють технічний, біологічний, соціальний, історичний та інші наукові напрямки з можливою подальшою деталізацією. Основою наукового напрямку є спеціальна наука, а також її методи дослідження та технічні засоби [12, с.19].

Структурними одиницями наукового напрямку виступають комплексні проблеми, проблеми, теми та наукові питання. Комплексні проблеми являють собою сукупність проблем, об'єднаних єдиною метою. Проблеми – це ряд складних теоретичних та практичних завдань, вирішення яких назріло в суспільстві. За масштабом проблеми можуть бути глобальними, національними, регіональними, галузевими та міжгалузевими. Теми, у свою чергу, є складовими частинами проблем, а дослідження тем дає відповіді на певне коло наукових питань. Нарешті, наукові питання являють собою дрібні наукові завдання, що належать до конкретної теми дослідження.

Важливо зазначити, що наукове дослідження – це не просто збір фактів, а й їх аналіз, узагальнення та інтерпретація, що дозволяє виявити нові закономірності та зробити відповідні висновки. Отримані в ході наукових досліджень знання використовуються в різних сферах життя суспільства, зокрема для вдосконалення існуючих технологій та розробки нових, створення нових продуктів і послуг, вирішення актуальних проблем суспільства, а також підвищення якості життя людей.

Таким чином, розвиток наукових досліджень є запорукою прогресу суспільства, оскільки вони забезпечують генерацію нових знань, які стають основою для впровадження інновацій у різних галузях людської діяльності. Наукове дослідження відіграє ключову роль у процесі пізнання навколишнього світу та вирішенні нагальних проблем, що постають перед людством.

Наукова праця відзначається низкою специфічних особливостей, які визначають її характер і вимоги до наукових працівників. Головною метою науково-дослідної роботи є всебічне та достовірне вивчення об'єкта, процесу

чи явища, їх структури, зв'язків та відносин на основі наукових принципів і методів пізнання. Кінцевою метою наукового дослідження є отримання та впровадження в практику корисних для людини результатів.

Однією з характерних особливостей наукової праці є її спадковість, яка описує зв'язок між живою та уречевленою науковою працею в попередніх дослідженнях. Науковець творить, використовуючи спадок минулого, що дозволяє уникнути паралелізму та помилок. Водночас наукове дослідження має імовірний характер результатів, оскільки воно спрямоване на створення нової інформації. Тому його результати можуть значно перевершувати очікування дослідника або бути мізерними, що вимагає від науковців вольових та моральних якостей, таких як організованість, настійливість та твердість.

Наукова праця вирізняється унікальністю дослідження, адже багато умов, типових методів та нормативних матеріалів, що використовуються в матеріальному виробництві, не застосовуються в наукових дослідженнях. Це робить наукову працю більш складною та потребує від дослідника самостійності, оперативності та ініціативності [6, с.13].

Важливою характеристикою наукової праці є її складність та комплексність, що висувують високі вимоги до наукових працівників щодо їх здібностей, професійної кваліфікації та організованості. Вони також створюють додаткові труднощі при кооперації праці дослідників різного профілю, особливо коли йдеться про економічні аспекти досліджуваної проблеми.

Специфіку наукової праці визначають також її масштабність та трудоємність, зумовлені необхідністю вивчення великої кількості об'єктів та експериментальної перевірки отриманих результатів. Крім того, наукове дослідження може тривати протягом тривалого часу, тому від наукового працівника вимагається чітке планування роботи як у часі, так і в просторі.

Важливою особливістю наукової праці є її тісний зв'язок з практикою. Наука повинна використовуватися як безпосередня виробнича сила, що передбачає постійний контакт науковців з практиками та кооперацію їх праці.

Отже, специфіка наукової праці визначає її виклики та вимоги до наукових працівників. Врахування зазначених особливостей є ключовим фактором для успішного проведення наукових досліджень та отримання значущих наукових результатів. Водночас варто пам'ятати, що наукова праця – це не лише інтелектуальна діяльність, але й творчий процес, який потребує від науковців ентузіазму, наполегливості та віри у власні сили.

1.3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Інформація відіграє ключову роль у науковій діяльності, виступаючи її основою та необхідним компонентом на всіх її етапах. Під інформацією розуміється сукупність повідомлень, яка визначає міру знань про ті чи інші явища, факти, події та їх взаємозв'язок (рис.1.2.).

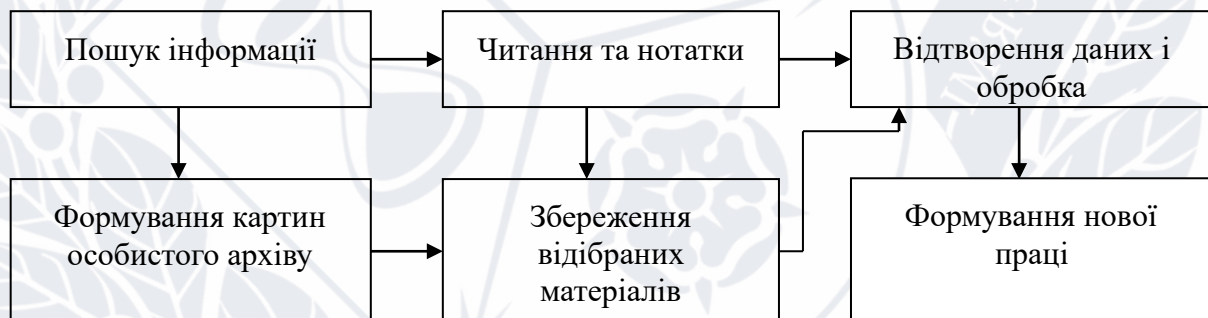

Рис. 1. 2. – Зв'язок і дослідження інформаційної діяльності

Джерело: створено автором на основі [2, с.29]

Якість наукової інформації визначається низкою критеріїв, серед яких цільове призначення, цінність, надійність, достовірність, повнота (достатність), швидкодійність, періодичність, безперервність, а також спосіб і форма подання.

Цільове призначення інформації полягає у її відповідності цілям дослідження та корисності для його вирішення. Цінність інформації проявляється у її новизні, актуальності та практичному значенні. Надійність вимагає, щоб інформація ґрунтувалася на перевірених джерелах, а

достовірність – відповідала дійсності та була точною. Повнота (достатність) інформації передбачає її спроможність охопити всі аспекти досліджуваної проблеми. Швидкодієвість забезпечує доступність та оновленість інформації, тоді як періодичність та безперервність гарантують її регулярне надходження та неперервний потік. Нарешті, спосіб і форма подання інформації повинні бути зручними та зрозумілими для дослідника.

Всі елементи наукової діяльності тісно пов'язані з інформаційною діяльністю. Дослідник постійно шукає, збирає, аналізує та використовує інформацію для вирішення наукових проблем. Джерела наукової інформації можуть бути різними та поділятися на первинні, які являють собою дані, отримані безпосередньо в ході дослідження, та вторинні, що представляють дані, оброблені та інтерпретовані іншими дослідниками. До вторинних джерел належать наукові статті, книги, підручники тощо. Важливо використовувати різні джерела інформації, щоб отримати максимально повне та об'єктивне уявлення про досліджувану проблему [4, с.15].

Наукове дослідження в значній мірі залежить від змісту, складу та характеру залучених джерел інформації. До таких джерел можуть належати теорії і концепції ринкової економіки, законодавчі акти, нормативні матеріали, звітні та статистичні матеріали, анкетні дані, дані особистих спостережень, програмно-облікові та статистичні матеріали, архіви, рекомендаційні матеріали конференцій, симпозіумів, нарад та наукові документи. Вибір джерел інформації залежить від специфіки дослідження та його мети.

Таким чином, інформація відіграє фундаментальну роль у науковій діяльності, забезпечуючи дослідника необхідними даними та знаннями для досягнення поставлених цілей. Її якість визначається низкою критеріїв, а вибір джерел інформації є важливим етапом наукового дослідження, що вимагає врахування специфіки дослідницької роботи та її цілей.

Наукова інформація є основою наукової діяльності, яка використовується на всіх її етапах. Вона міститься у різноманітних джерелах, серед яких можна виділити документи, матеріали практики та результати наукових досліджень.

Документи являють собою найпоширеніший вид джерел наукової інформації. До них належать книги, статті, звіти, патенти, нормативні документи та інші матеріали, в яких зафіксована наукова інформація. Матеріали практики, у свою чергу, являють собою дані, отримані в ході досліджень, експериментів, спостережень та інших практичних заходів. Результати наукових досліджень представлені даними, які отримані в ході наукових досліджень та оформлені у вигляді звітів, статей, дисертацій та інших наукових робіт.

Документальну інформацію можна класифікувати за різними ознаками. За видом вона поділяється на оперативну (містить інформацію про поточні події та явища), статистичну (дані про кількісні характеристики досліджуваних об'єктів) та бухгалтерську (інформація про фінансовий стан та результати діяльності підприємств та організацій). За змістом документальна інформація може бути короткою (основні відомості про досліджуваний об'єкт) або повною (детальна інформація про досліджуваний об'єкт).

Класифікація за періодичністю або терміном складання передбачає документи щоденні, п'ятиденні, декадні, місячні, квартальні, піврічні та річні. За характером документи можуть бути разовими, постійними або тимчасовими. За рівнем документальна інформація поділяється на загальнодержавну, відомчу, регіональну та внутрішню. За формами вона може бути типовою (складається за встановленою формою), спеціалізованою (за спеціально розробленою формою) або галузевою (для певної галузі народного господарства) [1, с.19].

Важливим видом джерел наукової інформації є наукові документи. До них належать монографії, дисертації, автореферати дисертацій, наукові статті, збірники наукових праць, наукові звіти, матеріали наукових конференцій, симпозіумів та семінарів. Наукові документи містять результати фундаментальних та прикладних досліджень, нові наукові концепції, теорії, гіпотези, відкриття, а також критичний аналіз та оцінку наукових досягнень.

Монографії являють собою наукові праці, які присвячені вичерпному дослідженню однієї проблеми або теми і належать одному чи кільком авторам. Дисертації та автореферати дисертацій містять результати самостійних наукових досліджень, виконаних здобувачем наукового ступеня [10, с.12].

Наукова інформація та наукові документи є основою для проведення досліджень і поділяються на дві групи: первинні та вторинні.

Первинні наукові документи містять безпосередні результати науково-дослідних або експериментально-конструкторських робіт. До них належать статті, дисертації, брошури, монографії, книги. Первинні документи можуть бути як друкowanими, так і не публікованими. До непублікованих первинних документів відносяться науково-технічні звіти, інформаційні картки, дисертації, депоновані рукописи.

Вторинні наукові документи є результатом аналітично-синтетичної та логічної переробки первинної наукової інформації. До вторинних документів належать інформаційні видання, каталоги, картотеки, бібліографічні видання, довідкова література. Серед бібліографічних видань можна виділити сигнальну інформацію, реферативні журнали, експрес-інформацію, огляди та друкowanі картки. Друкowanі бібліографічні картки містять повний бібліографічний опис джерел інформації.

Сигнальна інформація допомагає дослідникові орієнтуватися у змісті наукового документу. Вона включає титульний лист, зміст, анотацію, заголовки. Релевантна (виправдана) інформація міститься у тексті в примітках, авторських поясненнях і має на меті уточнити основну інформацію або дати певні тлумачення. Бібліографічна інформація надає дані про використання дослідником літературних джерел, включаючи автора, назву праці, місце видання, видавництво, рік видання. Нова або основна інформація становить зміст роботи або подані автором нові положення, система доказів, правила та формули.

Первинні та вторинні джерела наукової інформації відіграють важливу роль у науковій діяльності. Первинні джерела дають можливість досліднику

ознайомитися з результатами наукових досліджень безпосередньо. Вторинні джерела допомагають досліднику орієнтуватися в потоці наукової інформації, знайти необхідні дані та ознайомитися з різними точками зору на досліджувану проблему. Уміння працювати з науковою інформацією та використовувати різні джерела є важливою навичкою для будь-якого науковця [14, с.19].

Таким чином, класифікація наукової інформації та документів на первинні та вторинні дає змогу систематизувати різноманітні джерела інформації, необхідні для проведення наукових досліджень, та встановити їх значення для дослідницької діяльності.

У науковому пошуку та роботі з інформаційними джерелами вагоме значення мають форми сигнальної інформації, зокрема реферат, анотація, тези та резюме. Вони виконують роль своєрідних навігаторів, що дозволяють швидко орієнтуватися в змісті наукових праць та публікацій.

Реферат являє собою стислий виклад основного змісту наукової роботи або її частини. Його головне призначення – надати лаконічну відповідь про суть пропонованої наукової концепції, підходу, методики чи технічного рішення, висвітлюючи проблему, мету, завдання, методологію, результати дослідження та їхню новизну. Структура реферату студентської науково-дослідницької роботи традиційно охоплює такі компоненти: тему, прізвища студента та керівника, завдання, прогнозований результат, методи, об'єкт, предмет, гіпотезу, наукову новизну, практичну значущість, обсяг роботи, наявність графічного матеріалу й використаних джерел, а також оцінки керівника й завідувача кафедри.

Анотація є коротким описом змісту публікації, де акцентується на ключових питаннях, оцінці роботи та виокремленні її основних положень, наукової новизни й теоретико-практичної значущості. Вона має інформувати читача про суть матеріалу, допомагаючи визначитися щодо його релевантності.

Тези представляють головну думку чи положення доповіді, лекції, статті або іншого авторського матеріалу в стислій формі, зосереджуючись на ключовій ідеї та висновках дослідження.

Резюме є коротким викладом основного змісту роботи, її висновків і рекомендацій, що має на меті максимально інформативно й лаконічно представити результати наукового пошуку.

Уміння працювати з формами сигнальної інформації, такими як реферат, анотація, тези та резюме, є важливою навичкою для науковців, оскільки дозволяє ефективно здійснювати пошук і відбір необхідних джерел, раціонально витрачаючи час та зусилля. При цьому необхідно дотримуватися чіткості, лаконічності й стилістичної витриманості викладу, використовувати ключові слова, уникати складних фраз та зосереджуватися на висвітленні суттєвих моментів дослідження. Грамотне оперування цими формами сприяє якісному науковому пошуку та обміну науковими здобутками [3, с.26].

Якість, повнота та достовірність одержаної інформації відіграють вирішальну роль у забезпеченні високого рівня наукового дослідження та його своєчасного виконання. Інформаційну базу дослідження формують різні види джерел: цифрові, фактичні та літературні матеріали. Цифрові джерела представлені статистичними даними, таблицями, графіками, діаграмами, схемами тощо. Фактичні джерела охоплюють протоколи експериментів, спостережень, описи фактів, подій, явищ. Літературні джерела включають наукові статті, книги, монографії, дисертації, реферати, огляди.

Процес збору інформаційних матеріалів для наукового дослідження підпорядковується певним принципам, серед яких: цілеспрямованість (відповідність матеріалів меті та завданням дослідження), відповідність (узгодженість складу та структури матеріалів із структурою дослідження, їхня систематизація за розділами згідно з планом роботи). Сам процес збору матеріалів складається з трьох етапів: накопичення якомога більшої кількості інформації, пов'язаної з темою дослідження, без оцінки її значущості; фільтрація зібраного матеріалу та виокремлення істотної та другорядної

інформації; систематизація відібраної істотної інформації задля подальшого її використання.

Вивчення зібраних матеріалів передбачає логічну послідовність дій: перегляд джерел, що дають загальні уявлення про проблему дослідження, ознайомлення з темою та визначення основних напрямків; робота з рефератними збірниками й бібліографічними джерелами для пошуку більш спеціалізованої інформації з теми дослідження; відбір мінімальної кількості інформаційного матеріалу, який буде дійсно корисним для подальшої роботи [8, с.17].

Належний збір інформації є важливим етапом будь-якого наукового дослідження, оскільки саме від якості та кількості зібраної інформації значною мірою залежать його хід та результати. Уміння працювати з різноманітними джерелами інформації, раціонально здійснювати їхній пошук, критично аналізувати та ефективно опрацьовувати є невід'ємною складовою професійної компетентності науковця, запорукою проведення ґрунтовного та якісного дослідження.

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ

2.1. Аналіз наявної інформації в процесі виконання наукової роботи

Наукове дослідження являє собою ретельно спланований процес, який складається з низки чітко визначених етапів, незалежно від сфери дослідження, його методології та особистих нахилів дослідника. Цей процес можна назвати алгоритмом наукового дослідження.

Перш за все, відбувається виникнення ідеї та формулювання теми дослідження. На цьому етапі визначається актуальна та перспективна тема, обґрунтовується її наукова та практична значущість, а також чітко формулюється тема, що відображає суть дослідження. Наступним кроком є формування мети та завдань дослідження, що включає визначення кінцевого результату, якого прагне досягти дослідник, формулювання конкретних завдань, які ведуть до досягнення мети, а також розробку плану дослідження, що визначає послідовність дій та методи дослідження.

Далі відбувається висування гіпотези та проведення теоретичних досліджень. Гіпотеза є ймовірним поясненням досліджуваного явища, а теоретичні дослідження передбачають вивчення та аналіз існуючих теорій та концепцій, що стосуються теми дослідження, а також обґрунтування теоретичної бази дослідження [23, с.16].

Наступним етапом є проведення експерименту та узагальнення результатів, що включає розробку експериментальних методів дослідження або використання вже існуючих, проведення експерименту та збирання даних, обробку та аналіз отриманих даних, а також узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків.

Після цього відбувається аналіз та оформлення наукових досліджень, що передбачає систематизацію та інтерпретацію отриманих результатів,

формулювання наукових висновків та узагальнень, а також оформлення результатів дослідження у вигляді наукової роботи (статті, монографії, дисертації).

Завершальним етапом є впровадження та визначення ефективності наукових досліджень, що включає визначення можливостей практичного застосування отриманих результатів, розробку рекомендацій щодо впровадження результатів дослідження та оцінку ефективності впровадження наукових розробок.

Варто зазначити, що наукове дослідження проводиться в рамках певного наукового напрямку, який являє собою сферу наукових досліджень певного наукового колективу протягом певного часу, спрямовану на вирішення конкретної проблеми. У свою чергу, науковий напрямок поділяється на окремі наукові проблеми, над якими протягом двох або більше років працюють декілька наукових колективів [19, с.11].

Тема дослідження є науковим завданням, яке охоплює певну галузь наукового дослідження та базується на наукових питаннях, які є дрібнішими науковими завданнями в рамках конкретної галузі. Вибір теми дослідження студентами здійснюється самостійно згідно з тематикою кафедри та за такими критеріями: актуальність, новизна, перспективність, відповідність профілю навчання, можливість реалізації та відповідність тематиці кафедри.

При виборі теми наукового дослідження, окрім загальних теоретичних положень, важливо враховувати практичні аспекти, які суттєво впливають на можливість успішного завершення роботи. Насамперед, необхідно реально оцінити часові ресурси, які можна приділити дослідженню, зважаючи на навантаження з інших навчальних дисциплін. Слід пам'ятати, що ґрунтовне дослідження потребує значних часових витрат, тому доцільно обирати тему, яка відповідає наявним часовим можливостям.

Наступним кроком є аналіз матеріально-фінансових ресурсів, необхідних для проведення дослідження за обраною темою. Важливо оцінити,

чи володієте ви необхідними ресурсами або можливостями їх залучити (наприклад, в лабораторії університету, за допомогою грантів тощо).

Аналіз наявної інформації є невід'ємною частиною процесу виконання наукової роботи. Цей етап передбачає ретельне вивчення та критичну оцінку існуючих теоретичних і емпіричних даних, пов'язаних з темою дослідження. Він забезпечує формування міцного підґрунтя для подальшої роботи та допомагає уникнути дублювання вже отриманих результатів. Аналіз наявної інформації включає кілька ключових складових. По-перше, це пошук і відбір релевантних джерел інформації, таких як наукові публікації, монографії, звіти, статистичні дані тощо. Важливо охопити як вітчизняні, так і зарубіжні матеріали, щоб забезпечити всебічний розгляд проблеми. Наступним кроком є критичний аналіз зібраної інформації, що включає оцінку її актуальності, достовірності, повноти та відповідності меті дослідження. Необхідно виявити прогалини, суперечності та невирішені питання в наявних даних. Окрім того, аналіз передбачає систематизацію та узагальнення інформації, виділення ключових концепцій, теорій та методологічних підходів, що стосуються теми дослідження. На основі проведеного аналізу формулюються висновки та обґрунтовується необхідність подальших досліджень у цій галузі.

Результати аналізу наявної інформації слугують базою для розробки теоретичних і методологічних засад дослідження, формулювання гіпотез та визначення напрямків експериментальної роботи. Таким чином, ґрунтовний аналіз існуючої інформації є ключовим етапом наукового дослідження, що забезпечує його міцне теоретичне підґрунтя та дозволяє уникнути дублювання вже отриманих результатів [17, с.24].

Під час вибору теми слід віддавати перевагу напрямкам, які відповідають науковим інтересам кафедри. Це забезпечить отримання кваліфікованої консультації та допомоги від наукових керівників, які мають досвід роботи у відповідній сфері, а також підвищить інтерес до дослідження, адже ви працюватимете над актуальними завданнями кафедри.

Важливим аспектом є доступ до необхідних інформаційних джерел (наукових статей, книг, архівів тощо) для проведення ґрунтовного дослідження. Необхідно переконатися в наявності відповідних ресурсів у бібліотеці університету, спеціалізованих наукових бібліотеках та онлайн-ресурсах.

Нарешті, при виборі теми дослідження варто керуватися власними інтересами та мотивацією, оскільки це є ключовим фактором для успішного завершення роботи. Щирий інтерес до теми стимулюватиме самостійний пошук інформації, творчий підхід до вирішення проблем та наполегливість у досягненні мети.

Враховуючи зазначені практичні аспекти, оновлені етапи наукового дослідження включають ретельне ознайомлення з темою шляхом вивчення вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, актуальних проблем, методів дослідження та існуючих розробок у цій сфері. Наступним кроком є формулювання мети та завдань дослідження, чітке визначення очікуваного кінцевого результату та конкретних завдань для його досягнення, а також розробка плану роботи з визначенням послідовності дій та методів дослідження. Важливим етапом є вивчення теоретичних засад, що включає ґрунтовний аналіз теорій, концепцій, методологічних підходів та наукових праць з досліджуваної проблеми, а також обґрунтування теоретичної бази дослідження. Завершальним етапом є експериментальна частина, що передбачає розробку або адаптацію експериментальних методів дослідження, проведення експерименту, збирання та обробку даних.

Продовжуючи розгляд етапів наукового дослідження, після проведення експериментальної частини відбувається аналіз та узагальнення отриманих результатів. Цей етап передбачає систематизацію та інтерпретацію зібраних даних, формулювання наукових висновків та узагальнень на основі проведеного аналізу, а також оцінку достовірності та практичної значущості отриманих результатів [16, с.10].

Наступним кроком є оформлення наукової роботи, що включає написання тексту (статті, дисертації, монографії) згідно з вимогами наукового стилю та правилами форматування. Особливу увагу слід приділити чіткій структурі, логічному викладу матеріалу та аргументації висновків, а також оформленню списку використаних джерел відповідно до встановлених стандартів.

Після завершення написання роботи відбувається етап впровадження та апробації результатів дослідження. Він включає розробку рекомендацій щодо впровадження отриманих результатів у практику, представлення їх на наукових конференціях, семінарах, форумах, а також публікацію наукових статей у фахових виданнях [15, с.8].

Завершальним етапом є підведення підсумків та оцінка дослідження, що передбачає узагальнення основних здобутків та досягнень, визначення їх теоретичної та практичної цінності, а також окреслення перспектив для подальших досліджень у цій галузі.

Слід зазначити, що наведений опис є загальним і відображає основні етапи наукового дослідження. Конкретні етапи та їх зміст можуть варіюватися залежно від теми дослідження, його мети, методів дослідження та інших факторів. Проте, дотримання цієї загальної структури допоможе забезпечити системність та комплексність підходу до проведення наукового дослідження.

2.2. Правила укладання та принципи оформлення бібліографії в наукових роботах.

Дослідження оформлення бібліографічних даних у наукових роботах з'явилися в Україні досить давно, проте детальніше науковими дослідженнями почали займатися з кінця XVII – початку XVIII століття, разом зі створенням та розвитком Києво-Могилянської академії. Саме в цей час з'явилися перші українські науковці, які присвятили себе вивченню та проведенню наукових досліджень. Серед них можна виокремити видатного хірурга, анатома,

основоположника експериментальної хірургії в Україні Бориса Патона, фізика, електротехніка, винахідника, одного із основоположників рентгенографії Івана Пулюя, історика, етнографа, фольклориста, дослідника історії Запорозької Січі Дмитра Яворницького, сходознавця, мовознавця, літературознавця, перекладача, одного із основоположників української тюркології Агатангела Кримського, мікробіолога, епідеміолога, паразитолога, одного із основоположників вітчизняної мікробіології та епідеміології Данила Заболотного.

Список використаної літератури (СВЛ) є невід'ємним компонентом будь-якої наукової роботи, виконуючи низку важливих функцій та забезпечуючи відповідність дослідження встановленим вимогам. Він слугує підтвердженням достовірності проведеного дослідження, демонструючи, що автор спирався на перевірені та авторитетні джерела інформації. Крім того, список використаної літератури свідчить про обізнаність автора з різними точками зору стосовно досліджуваної проблематики та його ознайомлення з актуальними дослідженнями у відповідній галузі знань.

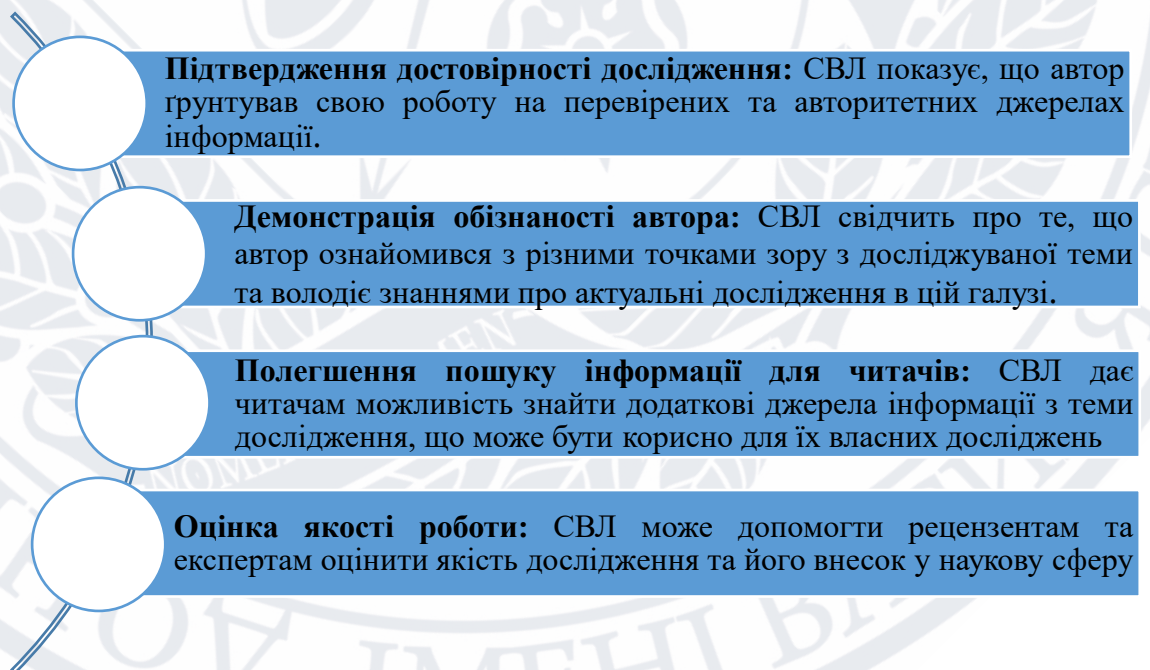

Рисунок 2.1 Функції списку використаної літератури

Складено автором за джерелом [43, с.28] :

В Україні питання оформлення бібліографічної інформації в наукових роботах регулюється ДСТУ 8302:2015. Відповідно до цього стандарту, а також наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, встановлені чіткі вимоги та рекомендації щодо належного оформлення бібліографічних відомостей у наукових працях [17, с.19].

ДСТУ 8302:2015 це український сертифікований стиль цитування, який встановлює правила оформлення бібліографічних посилань та бібліографічних списків посилань у наукових роботах. Цей стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації. Він регламентує структуру та елементи бібліографічних посилань, а також особливості їх оформлення для різних видів джерел [21, с.29].

Важливо зазначити, що згідно з наказом МОН України № 40 від 12 січня 2018 року, автори наукових робіт можуть на власний вибір використовувати або ДСТУ 8302:2015, або один із стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, які є загальноновживаними в зарубіжній практиці оформлення наукових робіт. До поширених стилів належать APA, MLA, Chicago, Harvard тощо. Інформація про правила оформлення в цих стилях міститься на офіційних сайтах відповідних організацій або в методичних рекомендаціях вищих навчальних закладів [22, с.31].

Перед написанням наукової роботи рекомендується ретельно ознайомитися з вимогами щодо оформлення бібліографічної інформації, які встановлені в установі, де автор навчається або працює. Важливо дотримуватися єдиного стилю оформлення для всієї роботи та звертати особливу увагу на деталі при оформленні бібліографічних посилань та списків. У разі виникнення питань або труднощів доцільно звертатися за допомогою до бібліотекарів або наукових керівників, які можуть надати необхідні консультації та рекомендації [40, с.35].

Таким чином, в Україні існують чіткі стандарти та вимоги щодо оформлення бібліографічної інформації в наукових роботах, які спрямовані на забезпечення належної якості та уніфікованості наукових публікацій. Дотримання цих вимог є важливим для підвищення рівня наукових робіт та полегшення їх сприйняття науковою спільнотою.

Оформлення списку використаної літератури є важливим етапом під час написання наукової роботи, адже він демонструє ступінь обізнаності автора з досліджуваною темою та ілюструє джерельну базу дослідження. Рекомендації щодо оформлення списку використаної літератури включають кілька ключових аспектів.

По-перше, структура списку має відображати цитовану, згадану та вивчену автором літературу. Зміст визначається автором роботи, проте особливу увагу варто приділити літературі останніх 3-5 років, що свідчитиме про обізнаність автора із сучасним станом досліджуваної теми.

Назва списку традиційно звучить як «Список використаної літератури», що є доцільним для наукових робіт різного рівня.

Список має відображати всі види документів незалежно від їхньої форми, включаючи друковані матеріали, карти, електронні носії, інформацію з віддаленого доступу тощо. Це забезпечить повноту представлення джерельної бази дослідження.

Щодо розташування джерел у списку, існує кілька способів їх упорядкування. Найбільш поширеним є алфавітний порядок за прізвищами авторів або заголовками (якщо автор не зазначений або їх більше трьох). Цей спосіб є зручним для користувача та дозволяє легко знаходити потрібні джерела. Альтернативним варіантом є хронологічний порядок за роками публікацій (в межах одного року - за алфавітом авторів/назв), що може продемонструвати історію дослідження теми. Системна та нумераційна розстановки також можливі, проте менш зручні для аналізу охоплення теми. Тому рекомендується використовувати алфавітну або хронологічну розстановку бібліографічних описів у списку використаної літератури.

При оформленні списку використаної літератури в наукових роботах варто дотримуватись певних рекомендацій. Спершу, необхідно враховувати походження авторів публікацій. Список має містити спочатку публікації вітчизняних авторів, а потім - іноземних. У межах кожної групи джерела розташовуються в алфавітному порядку за прізвищами авторів та заголовками робіт. Під час транскрипції іноземних прізвищ та назв слід використовувати загальноприйняті правила [43, с.31].

Наступним критерієм упорядкування є мова публікацій. Спочатку йдуть публікації англійською мовою, потім - українською. Якщо присутні публікації іншими іноземними мовами, вони розміщуються після публікацій українською мовою. У межах кожної групи публікації також розташовуються в алфавітному порядку за прізвищами авторів та заголовками робіт.

Публікації з онлайн-джерел розміщуються після публікацій у друкованих виданнях, а статистичні матеріали - в кінці списку. Рекомендовано на початку списку розміщувати офіційні та керівні документи.

Щодо робіт одного автора, то вони упорядковуються за алфавітом назв. У випадку, якщо є автори-однофамільці, їхні роботи розміщуються за алфавітом ініціалів. Незалежно від кількості робіт одного автора, обов'язково вказується прізвище та ініціали, не замінюючи їх прочерками.

У бібліографічному списку літератури використовується наскрізна нумерація всіх джерел.

Наповнення бібліографічного списку до наукової роботи визначається автором. Як правило, обсяг списку не повинен перевищувати 5% обсягу рукопису. Оптимальний обсяг вивченої літератури становить: для реферату - не менше 5 джерел, для курсової роботи - 10-15 джерел, для дипломної чи магістерської роботи - 40-50 джерел, для дисертації - близько 25% обсягу наукової роботи [46, с.10].

У процесі оформлення бібліографічного опису наукових джерел необхідно дотримуватись певної структури та правил. Бібліографічний опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні.

Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, що забезпечують ідентифікацію документа, тому їх наводять у будь-якому описі. Факультативні елементи доповнюють опис, надаючи більш детальну інформацію про документ.

Під час оформлення бібліографічного опису важливо дотримуватись певних вимог. Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими, а також використовується граматична та приписана пунктуація.

Існують різні види бібліографічного опису залежно від характеру документа. Монографічний опис застосовується для окремо виданих документів, таких як книги, брошури, карти. Зведений опис використовується для групи документів, наприклад, багатотомних видань, серійних видань, річних комплектів журналів. Аналітичний опис призначений для частин документа, таких як розділи, глави, параграфи, статті.

Під час складання бібліографічного опису рекомендовано для точності працювати безпосередньо з самим документом («de visu»). Допускається також складання опису на основі вторинних документів, наприклад, для списків літератури. Бібліографічний опис, як правило, складається мовою тексту видання. Скорочення слів та словосполучень під час оформлення опису здійснюється згідно з державним стандартом ДСТУ 3582:2015 "Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила" (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ).

2.3. Системи керування бібліографічною інформацією як інструмент наукової діяльності

Бібліографічна інформація (БІ) – це сукупність даних про джерела інформації, що описують їхні характеристики та дозволяють однозначно їх ідентифікувати. Вона слугує основою для ефективного пошуку, обробки та використання інформації, а також є важливим елементом наукової комунікації.

<i>Ідентифікація джерел</i>	БІ дає можливість чітко визначити та розрізнити різні джерела інформації, що є важливим для уникнення плагіату та забезпечення коректності цитування.
<i>Опис джерел</i>	БІ надає детальні відомості про джерела, такі як автори, назва, дата публікації, видавець, тип видання, мова, тощо.
<i>Організація інформації</i>	БІ дозволяє систематизувати та впорядковувати інформацію про джерела, що полегшує її пошук та використання.
<i>Управління бібліотеками</i>	БІ є основою для ведення бібліотечних каталогів та картотек, що забезпечує ефективний контроль над наявними ресурсами.
<i>Наукова комунікація</i>	БІ використовується для оформлення посилань у наукових роботах, що дає можливість дослідникам чітко вказувати джерела інформації, на які вони спираються.

Рисунок 2.2 Функції бібліографічної інформації [45, с.33]

Системи управління бібліографічною інформацією (СУБІ) – це програмні інструменти, які допомагають користувачам організовувати, зберігати та використовувати бібліографічні дані. СУБІ пропонують широкий спектр функцій, таких як:

1. Імпорт бібліографічних даних: СУБІ дозволяють імпортувати бібліографічні записи з різних джерел, таких як наукові бази даних, веб-сайти, PDF-файли, тощо.
2. Зберігання та організація даних: СУБІ надають можливість зберігати бібліографічні записи в персональних базах даних, які можна організовувати за різними критеріями (тема, автор, дата публікації, тощо).
3. Створення цитат та посилань: СУБІ автоматично генерують цитати та посилання в різних стилях цитування (APA, MLA, Chicago, Harvard, тощо), що значно економить час дослідникам.
4. Пошук та аналіз даних: СУБІ дозволяють шукати інформацію в базі даних за різними критеріями, а також аналізувати дані для виявлення тенденцій та закономірностей.

5. Співпраця: Деякі СУБІ надають можливість спільної роботи над проектами з іншими користувачами, що може бути корисно для наукових груп та команд.

Рисунок 2.2 Переваги використання СУБІ [36, с.17]:

Вибір належної системи керування бібліографічною інформацією (СКБІ) є важливим рішенням для дослідників, науковців та студентів, оскільки ця система стане фундаментальним інструментом для управління бібліографічними даними та джерелами інформації. При виборі СКБІ слід врахувати низку факторів, що дозволить максимально ефективно задовольнити індивідуальні потреби користувача.

Одним з ключових факторів є функціональність СКБІ. Важливо визначити, які саме функції є необхідними для користувача. Деякі СКБІ пропонують лише базові можливості зі зберігання бібліографічних записів та генерування цитат, тоді як інші мають більш розширені функції, такі як аналітика даних, інструменти для співпраці, інтеграція з соціальними мережами тощо. Відповідно, користувачам, які потребують більше можливостей для управління бібліографічними даними, слід розглядати СКБІ з більш потужним функціоналом.

Ціна також є важливим фактором при виборі СКБІ. На ринку представлені як платні, так і безкоштовні платформи. Хоча безкоштовні рішення можуть бути привабливими для користувачів з обмеженим бюджетом, слід пам'ятати, що вони часто мають обмежені функціональні можливості порівняно з платними версіями. Дослідники та наукові установи з більшими фінансовими ресурсами можуть розглядати платні СКБІ, які зазвичай пропонують ширший спектр функцій та кращу технічну підтримку.

Простота використання СКБІ також є важливим фактором, оскільки вона визначає, наскільки легко буде користувачеві опанувати роботу з системою. Інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, зручна навігація та наявність підказок і навчальних матеріалів можуть значно полегшити процес освоєння СКБІ та підвищити її ефективність в використанні.

Крім того, слід враховувати інтеграцію СКБІ з іншими інструментами, які використовуються в дослідницькій роботі, такими як текстові процесори, бібліотечні каталоги, наукові бази даних тощо. Можливість безперебійної взаємодії та обміну даними між різними інструментами може значно підвищити продуктивність та ефективність дослідницької діяльності [27, с.19].

Інші фактори, які варто розглянути при виборі СКБІ, включають підтримку різних стилів цитування, можливість імпорту та експорту даних у різних форматах, наявність мобільних додатків для роботи в дорозі, якість технічної підтримки та обслуговування, а також безпеку та конфіденційність даних.

Отже, вибір найкращої СКБІ для дослідника чи наукової установи залежить від ретельного аналізу їхніх конкретних потреб, доступних ресурсів та пріоритетів. Врахування функціональності, ціни, простоти використання, інтеграції з іншими інструментами та інших факторів дозволить знайти оптимальне рішення, яке забезпечить ефективне управління бібліографічними даними та підвищить продуктивність дослідницької роботи.

2.4. Бібліографічні менеджери (Референс менеджери) на допомогу науковцям

2.4.1. Функції та можливості бібліографічних менеджерів

Референс-менеджери, або бібліографічні менеджери, є потужними програмними інструментами, які значно спрощують та підвищують ефективність роботи з науковими джерелами інформації. Їх основна функціональність полягає в систематизації та організації бібліографічних даних, автоматизації процесу цитування та формування списків використаних джерел, а також у забезпеченні можливості співпраці між дослідниками.

Однією з ключових функцій референс-менеджерів є створення та зберігання бібліографічних описів джерел у власній базі даних. Користувачі можуть вводити інформацію про книги, статті, веб-сайти та інші матеріали вручну або імпортувати дані з наукових баз даних, таких як Web of Science та Scopus, а також з PDF-файлів та вебсторінок. Після збереження бібліографічних описів їх можна організувати у папки, присвоїти теги та категорії для зручного пошуку та систематизації.

Одним з найважливіших аспектів використання референс-менеджерів є створення цитат та посилань відповідно до вимог певного стилю цитування, такого як APA, MLA, Chicago або Harvard. Користувачі можуть автоматично вставляти цитати у текст дослідження, а програмне забезпечення форматує їх відповідно до обраного стилю. Крім того, референс-менеджери можуть генерувати список використаних джерел у правильному форматі, що відповідає вимогам наукових журналів, конференцій або видавництв. Це забезпечує дотримання стандартів оформлення наукових робіт та уникнення помилок під час цитування [20, с.22].

Референс-менеджери також пропонують функції співпраці, які полегшують спільну роботу над дослідженнями. Користувачі можуть надавати доступ до своїх бібліотек та списків літератури іншим авторам, дозволяючи їм вносити зміни та редагувати цитати та посилання. Крім того, є можливість

відстежувати історію змін у проектах та переглядати внесені іншими авторами правки.

Додатковими функціями референс-менеджерів є пошук джерел за ключовими словами, авторами або назвами публікацій у різних наукових базах даних, додавання анотацій та нотаток до джерел для кращого розуміння та запам'ятовування інформації, а також візуалізація даних про використання джерел, дослідження цитування та співпрацю з іншими авторами.

Використання референс-менеджерів надає низку переваг для дослідників, науковців та студентів. По-перше, це економія часу завдяки автоматизації багатьох рутинних завдань, пов'язаних з роботою з науковою літературою. По-друге, це збільшення організованості та систематизації інформації про джерела. По-третє, це покращення якості оформлення наукових робіт шляхом автоматичного форматування цитат та посилань у відповідності до вимог. По-четверте, це уникнення плагіату завдяки збереженню коректної інформації про джерела та автоматичному цитуванню. Нарешті, це підтримка співпраці через спільний доступ до проектів та інструменти для співпраці [18, с.32].

Таким чином, референс-менеджери є незамінними помічниками для тих, хто працює з науковою літературою, забезпечуючи ефективну організацію бібліографічних даних, автоматизацію процесу цитування та формування списків використаних джерел, а також підтримку співпраці між дослідниками. Їх використання значно полегшує роботу з науковими джерелами інформації та підвищує якість та продуктивність дослідницької діяльності.

2.4.2. Вибір та використання бібліографічних менеджерів для оформлення наукових робіт

На ринку існує велика кількість референс-менеджерів (РМ), які відрізняються функціональністю, ціною та зручністю використання. У цій

статті буде проведено порівняльний аналіз трьох найпопулярніших РМ: EndNote, Mendeley та Zotero, з акцентом на їхні переваги та недоліки.

EndNote є потужним та широко використовуваним РМ, який пропонує глибоку інтеграцію з бібліографічною базою Web of Science, що дозволяє легко шукати, імпортувати та обробляти інформацію з цієї платформи. Однією з ключових переваг EndNote є підтримка понад 7000 стилів цитування, що робить його універсальним інструментом для оформлення бібліографічних списків відповідно до вимог будь-яких журналів чи конференцій. Крім того, EndNote має інтуїтивно зрозумілий та зручний інтерфейс, а також можливість ділитися бібліотеками та проектами з іншими дослідниками, що сприяє науковій співпраці. Проте слід зазначити, що EndNote є платним програмним забезпеченням, що може бути недоступним для студентів та дослідників з обмеженим бюджетом. Крім того, відсутність офіційного україномовного інтерфейсу може бути незручним для деяких користувачів. Також деякі функції EndNote, такі як синхронізація бібліотек, доступні лише при наявності підключення до Інтернету [29, с.12].

Mendeley, з іншого боку, пропонує безкоштовну версію з широким набором функцій, що робить його доступним для широкої аудиторії. Одною з найбільших переваг Mendeley є інтеграція з соціальними мережами, де дослідники можуть ділитися своїми бібліотеками, співпрацювати над проектами та обговорювати наукові теми. Крім того, Mendeley пропонує зручні інструменти для спільного використання бібліотек та цитат з іншими дослідниками, а також підтримує мобільні додатки для iOS та Android, що дозволяє працювати з бібліотеками на ходу. Однак слід зазначити, що безкоштовна версія Mendeley має деякі обмеження, такі як обмежена кількість зберігання бібліотек та відсутність деяких розширених функцій. Крім того, для використання Mendeley необхідно створити обліковий запис, що може бути незручним для деяких користувачів. Деякі користувачі також повідомляють про можливі проблеми з синхронізацією бібліотек між різними пристроями [33, с.7].

Zotero, який буде розглянутий далі, є безкоштовним та відкритим РМ, що робить його доступним для всіх користувачів. Однією з головних переваг Zotero є можливість інтеграції з браузерами через спеціальні плагіни, що значно полегшує процес збирання та імпортування бібліографічних даних з веб-сайтів та PDF-файлів. Крім того, Zotero підтримує широкий спектр стилів цитування та пропонує зручні інструменти для спільної роботи над бібліотеками та проектами. Однак слід зазначити, що хоча Zotero є безкоштовним, він не має офіційної технічної підтримки, що може бути проблемою для деяких користувачів. Крім того, інтерфейс Zotero може бути менш інтуїтивно зрозумілим порівняно з іншими РМ, що може вимагати певного часу для освоєння [25, с.22].

Таким чином, вибір референс-менеджера залежить від конкретних потреб та вимог користувача, а також від наявного бюджету та готовності витратити час на освоєння програмного забезпечення. EndNote може бути найкращим вибором для дослідників, які активно використовують базу Web of Science та потребують широкого спектру стилів цитування. Mendeley може бути привабливим для тих, хто шукає безкоштовну альтернативу з соціальними функціями та можливістю мобільного доступу. Zotero може бути ідеальним вибором для користувачів, які цінують відкритість та гнучкість, але готові витратити час на освоєння програми.

Grafiati – це інноваційний онлайн-сервіс, який пропонує автоматизоване оформлення списків використаних джерел (літератури) відповідно до українських стандартів. Цей ресурс розроблений з метою спростити та оптимізувати процес підготовки та оформлення наукових робіт, атестаційних досліджень, дисертацій, статей тощо для українських дослідників, науковців та студентів.

Головною перевагою Grafiati є його простота у використанні. Користувачам не потрібно володіти спеціальними знаннями чи навичками форматування. Для отримання належно оформленого списку літератури достатньо додати інформацію про джерела (автори, назва, видавництво, дата

публікації, сторінки тощо), і Grafiati автоматично сформує бібліографічні відомості у відповідному стилі цитування. Це забезпечує високу точність та відповідність актуальним українським стандартам, таким як ДСТУ 8302:2015 та ДСТУ 7.1:2006 (БАК), які постійно оновлюються розробниками сервісу.

Однією з ключових переваг Grafiati є підтримка широкого спектру стилів цитування, включаючи APA, MLA, Chicago, Harvard та інші міжнародно визнані стилі, а також українські державні стандарти. Це дозволяє користувачам легко адаптувати списки літератури до вимог різних наукових журналів, конференцій або видавництв.

Використання Grafiati значно економить час, який би інакше був витрачений на ручне форматування посилань, що є тривалим та монотонним процесом. Крім того, сервіс є зручним у використанні, оскільки доступний з будь-якого пристрою з підключенням до Інтернету. Це дозволяє дослідникам працювати над своїми проектами в будь-якому місці та в будь-який час.

Важливою перевагою Grafiati є забезпечення безпеки даних користувачів. Сервіс використовує надійні протоколи безпеки для захисту конфіденційної інформації та гарантує конфіденційність введених даних.

Процес роботи з Grafiati є досить простим. Спочатку користувач реєструється на сайті, потім вибирає тип роботи (дисертація, стаття, атестаційна робота тощо) та вводить інформацію про джерела. Після цього Grafiati автоматично формує список літератури у відповідному стилі. Користувач має можливість редагувати список, додавати або видаляти джерела, а також експортувати його в різних форматах (docx, pdf, txt) для подальшого використання [21, с.10].

Незважаючи на те, що Grafiati є автоматизованим інструментом, він не може замінити ретельне редагування та перевірку тексту користувачем. Тому важливо переконатися, що вся інформація про джерела, яку вводять користувачі, є точною та повною. Також рекомендується ознайомитися з інструкціями та рекомендаціями на сайті Grafiati перед його використанням.

Отже, Grafiati є незамінним ресурсом для українських дослідників, який допомагає швидко, легко та правильно оформити списки використаних джерел у наукових роботах, забезпечуючи відповідність вимогам та стандартам і економлячи цінний час та зусилля.

Розглянемо порівняння цих сервісів у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 Порівняльний аналіз сервісів для опрацювання наукових робіт

Можливості	Zotero	EndNote	Grafiati	Mendeley
Наявність сховищ для файлів	Так	Так	Так	Так
Експорт посилань у базі даних	Так	Так	Так	Так
Імпорт фільтрів	Так	Так	Так	Так
Жорстка прив'язка до браузера	Ні	Ні	Так	Ні
Складна інсталяція	Ні	Так	Ні	Ні
Наявність вкладених колекцій	Так	Так	Так	Так
Наявність візуального редактору стилів	Так	Так	Ні	Ні
Створення власної пошукової бази даних посилань на статті	Так	Так	Так	Ні

Усі розглянуті менеджери бібліографічних посилань мають базову функціональність, таку як наявність сховищ для файлів, експорт посилань у базі даних та імпорт фільтрів. Mendeley має жорстку прив'язку до браузера, що може бути незручним для деяких користувачів. EndNote має складну інсталяцію порівняно з іншими інструментами. Zotero та EndNote пропонують візуальний редактор стилів, що полегшує форматування бібліографічних посилань, тоді як Grafiati та Mendeley не мають такої функції. Zotero, EndNote та Grafiati дозволяють створювати власні пошукові бази даних посилань на статті, у той час як Mendeley цього не передбачає.

Загалом, усі ці інструменти мають свої переваги та недоліки, і вибір залежатиме від конкретних потреб користувача. Для більш складних академічних проєктів Zotero та EndNote можуть бути кращим вибором завдяки

їх розширеній функціональності, тоді як Grafiati та Mendeley можуть бути більш зручними для простих завдань управління бібліографією.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота присвячена проблемі використання бібліографічних менеджерів для оформлення наукових робіт. У роботі досліджено сутність здійснення наукових досліджень, як цілеспрямованого процесу наукової діяльності, з'ясовано технології використання електронних систем управління бібліографічною інформацією.

У першому розділі проведеного дослідження з'ясовано, що наукове дослідження являє собою цілеспрямований процес пізнання, спрямований на виявлення закономірностей функціонування та розвитку об'єктів, явищ та процесів з метою отримання нових знань та їх практичного застосування, є невід'ємною складовою прогресу суспільства, оскільки забезпечує генерування нових знань, які слугують підґрунтям для впровадження інновацій у різних сферах людської діяльності.

Науково-дослідна діяльність відзначається низкою специфічних особливостей, серед яких: спадковість досліджень, імовірний характер результатів, унікальність дослідження, складність та комплексність, масштабність та трудомісткість, тісний зв'язок з практикою.

Наголошено, що наукова інформація міститься у різноманітних джерелах, таких як документи, матеріали практики та результати наукових досліджень. Вона поділяється на первинну та вторинну, кожна з яких має свою специфіку та значення для дослідницької роботи. Якість наукової інформації визначається низкою критеріїв, серед яких цільове призначення, цінність, надійність, достовірність, повнота, швидкодійність, періодичність, безперервність, а також спосіб і форма подання. Уміння працювати з різноманітними джерелами інформації та формами її подання є невід'ємною складовою професійної компетентності науковця.

Належний збір інформації є вкрай важливим етапом будь-якого наукового дослідження, оскільки саме від якості та кількості зібраної інформації значною мірою залежать його хід та результати. Цей процес

підпорядковується певним принципам, таким як цілеспрямованість, відповідність, та складається з декількох етапів: накопичення якомога більшої кількості інформації, її фільтрація та систематизація.

Таким чином, наукове дослідження є складним і багатогранним процесом, який вимагає від дослідника ґрунтовних знань, широкого кола компетентностей та дотримання відповідних принципів і методологічних підходів. Лише за умови комплексного врахування всіх аспектів науково-дослідної діяльності можна очікувати отримання вагомих наукових результатів та внеску в розвиток певної галузі знань.

Ефективність наукового дослідження процесу значною мірою залежить від належного опрацювання наявної інформації з досліджуваної теми та належного оформлення бібліографії у відповідності до встановлених стандартів. В Україні діють два основні національні стандарти щодо оформлення бібліографічної інформації в наукових роботах: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 та ДСТУ 8302:2015, які регламентують структуру та правила створення бібліографічних описів і посилань.

У другому розділі проаналізовано бібліографічні менеджери (референс-менеджери), що дозволяють створювати та зберігати бібліографічні описи джерел у власних базах даних, автоматично генерувати цитати та списки використаних джерел відповідно до обраного стилю цитування, організовувати та систематизувати дані, а також забезпечувати співпрацю між дослідниками.

З'ясовано, що найпопулярнішими референс-менеджерами є EndNote, Mendeley та Zotero та Grafiati, кожен з яких має свої переваги та недоліки. Таким чином було визначено, що найбільш ефективним, зручним та функціональним є Grafiati.

Отже, належне опрацювання наявної інформації та використання сучасних бібліографічних систем є необхідною умовою для підвищення якості та ефективності наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Akbash K., Pasichnyk N., Rizhniak R. Organization of a research activity of the future specialists in educational measurements. Academic Notes Series Pedagogical Science. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-201-54-61>
2. Datsenko V. V., Khimenko N. L. Organization of students' scientific researches in higher educational institutions. Continuing Professional Education: Theory and Practice. 2019. С 45–49. URL: [https://doi.org/10.28925/1609-8595.2016\(1-2\)4549](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2016(1-2)4549)
3. Головкова М. М., Єрмак Ю. І. Організація науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. *Вісник Запорізького національного університету педагогічної науки*. 2021. Т. 2, № 1. С. 117–123. URL: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-18>
4. Kondratiev B., Iershova N. Information support of the management of sustainable development of the enterprise as the actual direction of modern scientific researches. *Market Infrastructure*. 2020. No. 40. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastructure40-40>
5. Kustrich L., Aleshkina L. Methodological basics of organization and conduction of the scientific research. *International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*. 2019. № 2(46). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-2-6895>.
6. О.М. Н. Information support of scientific research: legal aspect. *Law. Human. Environment*. 2021, Vol. 12, № 2. URL: <https://doi.org/10.31548/law2021.02.014>.
7. Rozlutska G. Н. Організація науково-дослідницької діяльності здобувачів магістерських програм в умовах війни. *Освітні обрії*. 2022. Т. 54, № 1. С. 137–140. URL: <https://doi.org/10.15330/obrii.54.1.137-140>.

8. Серeda К. В. Теоретичні основи інформатизації менеджменту наукових досліджень у галузі педагогічних наук. 2019. Т. 42, № 4. С. 181–199. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v42i4.1051>.
9. Шаталович О., Шаталович І. Філософсько-методологічні основи наукових досліджень сім'ї. 2022. Т. 5, № 1. С. 65–72. URL: <https://doi.org/10.15421/342209>.
10. Бібліографічні менеджери. Наукова бібліотека Запорізького державного медико-фармацевтичного університету. Головна наукова бібліотека Запорізького державного медико-фармацевтичного університету. URL: https://lib.mphu.edu.ua/p_bibliohrafichni_menedzhery.html.
11. Булкін І. О. Тенденції фінансового забезпечення наукових досліджень і розробок в Україні. Дослідження і розробки у сфері євроатлантичної інтеграції України. 2019. Вип. 1. С. 131–154.
12. Гарбовський В. П., Товкач І. О. Інтерактивний інструмент Sender для системи електронного документообігу Polidar SED: thesis. 2019. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/46669>
13. Жук Л. В. Матеріально-технічне забезпечення наукових досліджень у вищих навчальних закладах. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2019. № 858. С. 188–191.
14. Загальнотеоретичні основи досліджень безпекового середовища / С. Свешніков та ін. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. 2023. С. 13–19. URL: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2023-1-77/13-19>
15. Залізький А. А., Фільштейн Л. М. Методи та техніка наукових досліджень. 2019. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/4071>.
16. Іванюта В. Ф. Методологія наукових досліджень у менеджменті: 2022. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/1585>.
17. Ю. М. Мельник. Інноватика в методології наукових досліджень. 2022. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/28773>.

18. А. Вергун. Інформаційне забезпечення, академічна доброчесність і етика наукових досліджень: навчальна програма здобувачів в контексті протидії академічному плагіату. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4 (9). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-479-494](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-479-494).
19. Інформація та документація Бібліографічне посилання Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015 введ. 01.07.2018. К.: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.
20. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання: ДСТУ 3008-2015 введ. 01.07.2018. К.: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.
21. Калашник К. А. Організація навчально-дослідницької діяльності молодших школярів : магістерська робота. 2021. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/5587>
22. Каплун Т. М. Специфика викладання дисципліни «Університетська освіта та основи наукових досліджень» для здобувачів творчих спеціальностей. *Чорноморські наукові студії*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-300-5-54>.
23. Качан Я. Проблеми інформаційного забезпечення наукових досліджень. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 2(8). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-2\(8\)-135-143](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-2(8)-135-143)
24. Ковальська С. Особливості організації науково-дослідної роботи в Національному університеті біоресурсів і природокористування України. *Сторінки історії*. 2019. Вип. 29. С. 249–251.
25. Кришталь Д. О. Механізми становлення наукових досліджень в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Державне управління. 2019. Вип. 2 (9). С. 139–145.
26. Методичні рекомендації до виконання, оформлення та захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 34 с.

27. Міжнародні стилі цитування. Наукова бібліотека Запорізького державного медико-фармацевтичного університету. Головна. Наукова бібліотека Запорізького державного медико-фармацевтичного університету. URL: https://lib.mphu.edu.ua/p_mignarodni_styli_cytuvannya.html
28. Момот О. Методологія та організація наукових досліджень. Теоретико-методичні аспекти викладання компонентів освітніх програм у системі підготовки магістрів у педагогічних закладах вищої освіти. 2023. С. 376–408. URL: <https://doi.org/10.33989/pnpu.279.c660>.
29. В. Г. Головань. Організація та проведення науково-дослідної практики ад'юнктів як основи подальшої наукової діяльності. 2022. № 2. С. 371–381. URL: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16617>.
30. Т. М. Гричановська. Організація та структура науково-дослідницької діяльності студентів: 2019. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/17972>.
31. Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах. calameo.com. URL: <https://www.calameo.com/books/0061615706dd9b6f4375b>.
32. Оформлення бібліографічних списків. Науково-технічна бібліотека НЛТУ України. URL: <https://library.nltu.edu.ua/index.php/virtual-help/oformlennya-bibliografichnikh-spiskiv>.
33. Пенькова О., Семенда О. Теоретичні основи проведення наукових досліджень здобувачами вищих навчальних закладів: огляд літератури як методологія дослідження. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 4 (6). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-4\(6\)-164-176](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-4(6)-164-176).
34. Плахотнік О.В. особливості організації науково-дослідної роботи студентів у вітчизняних та зарубіжних закладах вищої освіти. *Педагогічний альманах*. 2020. № 45. URL: <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.92>.
35. Політова О. А. Бібліографознавчі розвідки на сторінках журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2019. № 2. С. 30–36.

36. Постельжук О., Валюх Л. Особливості викладання навчальної дисципліни «Основи науково-дослідної роботи» майбутнім бакалаврам-політологам. 2022. № 27. С. 216–221. URL: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.27.36>.
37. Пригодій А. Організація науково-дослідницької діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2024. Т. 180, № 24. С. 39–43. URL: <https://doi.org/10.58407/visnik.232406>.
38. Солодовнік О. О. Основні підходи до оцінювання економічної та фінансової безпеки: сутність і напрями вдосконалення. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2021. № 2. С. 6-12. URL: <https://www.researchgate0>.
39. Спірін О. М. Експеримент з розвитку інформаційно-дослідницької компетентності науковців і викладачів на основі відкритих електронних систем. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 80, п. 6. С. 281–308. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua>.
40. Сукач М. Основи наукових досліджень. МР Lesja, 2021. URL: <https://doi.org/10.26884/mks.t1423>.
41. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів. ДСТУ 4163-2013; чинний від 01.09.2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v0055609-03>.
42. Учасники проєктів Вікімедіа. Програми для роботи з бібліографічною інформацією. Вікіпедія. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Програми_для_роботи_з_бібліографічно_ю_інформацією.
43. Шалацька Г.М. Організація науково-дослідної роботи студентів з іноземної мови. *Anglistics and Americanistics*. 2019. №16. С. 105-111. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/381914>.
44. Шимко І. М., Василюк Т. Г., Лисоконь І. О. Методичні рекомендації до написання, оформлення та захисту курсових і кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» і «магістр»

кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи. Кривий Ріг : КДПУ, 2021.

URL: <https://doi.org/10.31812/123456789/4306>.

45. Єрмоленко Я. В. Стан наукових досліджень інституту конституційної скарги в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. Т. 2, № 90. С. 14–25. URL: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.90.14-25>.

